

6. Кримінальний кодекс України: закон України від 05.04.2001 № 2341-III // БД «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 26.04.2017).

7. Гончаров М. С. Верховний Суд України про критерії грубого порушення законодавства про працю // Коллегія адвокатів України: сайт. URL: <http://www.kau.in.ua/press-center/news/verkhovniy-sud-ukra-ni-pro-kriter-grubogo-porushennya-zakonodavstva-pro-pratsyu/> (дата звернення: 26.04.2017).

8. Кодекс України про адміністративні правопорушення: закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/> (дата звернення: 26.04.2017).

9. Загиней З. Викривачі корупції: quid prodest? *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 2, ч. 1. С. 125–136. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/10-2016/01/zaginej.pdf> (дата звернення: 26.04.2017).

10. Нестеренко О. Закон про захист викривачів інформації в Україні: навіщо він нам? // Стоп корупція: сайт. URL: <http://anticorruption.in.ua/news/our/10905.html> (дата звернення: 26.04.2017).

Одержано 08.05.2017

УДК 343.8(477)

Олександр Сергійович ЯЛАНСЬКИЙ,

студент 2 курсу Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
м. Харків

*Науковий керівник: **Крайник Григорій Сергійович,***

*кандидат юридичних наук, асистент кафедри кримінального права № 1
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
м. Харків*

ПРОБЛЕМА ЗМЕНШЕННЯ ВИДІВ ПОКАРАНЬ ДЛЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Запропоновано зменшити кількість покарань, які зазначені у ст. 51 Кримінального кодексу України, шляхом виключення такого виду покарання, як службове обмеження для військовослужбовців. Також запропоновано внести зміни до виду покарання виправні роботи, включивши положення, згідно з яким дане покарання може застосовуватися і для військовослужбовців.

Ключові слова: *покарання, військовослужбовці, позбавлення військового звання, службові обмеження для військовослужбовців, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців.*

У Кримінальному кодексі України (далі – КК України) 2001 року серед переліку з дванадцяти видів покарань міститься три види покарань для військовослужбовців: позбавлення військового звання; службові обмеження для військовослужбовців; тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців.

У даній роботі ми проведемо аналіз наведених видів покарань, звернемося до статистики чисельності збройних сил України, і на цих підставах з'ясуємо доцільність введення цих трьох видів покарань для військовослужбовців у КК України.

Деякі із наведених покарань для військовослужбовців були присутні ще в Кримінальному кодексі УРСР 1960 року. Серед них: направлення в дисциплінарний батальйон та позбавлення військового звання. Помітно, що таке покарання, як службові обмеження для військовослужбовців є порівняно новим для нашого законодавства. Воно було закріплене лише у КК України 2001 року.

Покарання для військовослужбовців можна розділити на основні і додаткові. Основними є службові обмеження для військовослужбовців та тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців. Додатковим покаранням є позбавлення військового звання. До військовослужбовців можуть застосовуватися й інші покарання. Наприклад, військовослужбовці можуть бути покарані у вигляді арешту, який вони відбувають на гауптвахті (ч. 2 ст. 60 КК України).

Тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців передбачене у п. 10 ст. 51 КК України і регламентоване ст. 62: це основне покарання, яке застосовується виключно до військовослужбовців строкової служби, військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом, осіб офіцерського складу, які проходять кадрову військову службу, осіб офіцерського складу, які проходять військову службу за призовом, військовослужбовців, призваним на військову службу під час мобілізації, на особливий період (крім військовослужбовців-жінок), на строк від шести місяців до двох років. При цьому суд, врахувавши обставини справи та особу засудженого, може замінити позбавлення волі на строк не більше двох років триманням у дисциплінарному батальйоні на той самий строк.

До теми скорочення видів покарань звертався, зокрема, Ю. А. Пономаренко. Він наводить статистику призначення судами даного виду покарання з 2002 по 2008 рік. На початку цього періоду 137 військовослужбовцям за рік було призначено покарання у вигляді тримання в дисциплінарному батальйоні, а вже у 2008 році їхня кількість становила 26. Науковець також зазначає, що головною причиною зменшення випадків призначення цього покарання є поступове звуження кола осіб, яким воно може бути призначено: з кожним роком в

Збройних Силах України стає все менше солдатів строкової служби і все більше контрактників, яким таке покарання не може бути призначено [2, с. 197].

Але потрібно зазначити, що монографія Ю. А. Пономаренка була видана у 2009 році, коли кількість військовослужбовців методично скорочувалася, і вироків щодо них було мало. Зараз ми спостерігаємо іншу ситуацію стосовно кількості військовослужбовців. Чисельність Збройних Сил України за останні 2 роки зросла, оскільки на території держави ведуться воєнні дії. Відповідно до цього, вироків також стало більше. Тому виключення даного виду покарання є недоцільним.

Сутність службових обмежень для військовослужбовців як виду покарання розкривається у ст. 58 КК України. Як зазначається у ч. 1 ст. 58 КК України, «покарання у виді службового обмеження застосовується до засуджених військовослужбовців, крім військовослужбовців строкової служби, на строк від шести місяців до двох років у випадках, передбачених цим Кодексом, а також у випадках, коли суд, враховуючи обставини справи та особу засудженого, вважатиме за можливе замість обмеження волі чи позбавлення волі на строк не більше двох років призначити службове обмеження на той самий строк». Даний вид покарання мало досліджений у теорії кримінального права, оскільки він вперше закріплений у КК України 2001 року.

Службове обмеження для військовослужбовців має комбінований характер: по-перше, воно проявляється у примусових заходах майнового характеру (в дохід держави відраховується від десяти до двадцяти відсотків із суми грошового забезпечення засудженого; по-друге, на засудженого вчиняється моральний вплив: під час відбування покарання засуджений не може бути підвищений у посаді, військовому званні, а строк покарання не зараховується йому в строк вислуги років для присвоєння чергового військового звання. Також зазначається, що суд може призначати цей вид покарання і тоді, коли він вказаний у санкції відповідної статті КК України, і у випадках, коли суд, враховуючи обставини справи та особу засудженого, дійде висновку про можливість застосування до нього цього виду покарання замість обмеження чи позбавлення волі [3, с. 139]. На думку В. О. Бугаєва, чинне законодавство України поки що детально не регламентує порядок застосування цього покарання, а тому його особливості неможливо відстежити [4, с. 171].

Позбавлення військового звання застосовується лише як додаткове покарання. При цьому, воно може призначатися лише за тяжкий чи особливо тяжкий злочин, і лише за вироком суду (ст. 54 КК України). У жодній із санкцій статей XIX Розділу Особливої частини КК України, які встановлюють покарання за військові злочини, не передбачене таке покарання, як позбавлення військового звання. Але зазначається, що

його застосування залежить від оцінки вчиненого злочинного діяння судом, який при застосуванні такого покарання враховує: використання винним свого військового звання для вчинення злочину або одержання не передбачених законом пільг або переваг для себе чи інших осіб; ставлення винного до виконання службових обов'язків; наявність дисциплінарних стягнень; поведінки винного у колективі чи побуті [3, с. 133]. Аналізуючи статистику чисельності військ Збройних Сил України з 1993 року до 2014 року, можемо помітити, що існувала тенденція до зменшення кількості військовослужбовців. Звісно, сьогодні чисельність військовослужбовців у зв'язку з воєнними діями зростає, але співвідношення кількості військовослужбовців до загальної кількості населення дорівнює приблизно 1:175. Цей факт дає нам змогу зробити висновок, що Україна – не мілітаризована держава.

Потрібно зазначити, що покарання у вигляді службового обмеження для військовослужбовців подібне до виправних робіт. Зокрема, обидва відбуваються за місцем роботи або несення служби, відрахування в дохід держави від суми заробітку в обох випадках становить від десяти до двадцяти відсотків. Ці покарання відрізняє тільки те, що під час відбування покарання у вигляді службового обмеження для військовослужбовців, засудженого не може бути підвищено за посадою, у військовому званні, а строк покарання не зараховується йому в строк вислуги років для присвоєння чергового звання. Ми не вважаємо, що дана підстава є необхідною у визначенні сутності даного покарання, адже суди повинні повною мірою розглядати всі підстави у окремій справі. У деяких випадках факт неможливості підвищення військовослужбовця за посадою під час відбування покарання не буде виправданим.

Ми вважаємо, що три види спеціальних покарань для військовослужбовців це багато, при цьому, до них можуть застосовуватися майже всі інші покарання, які передбачені ст. 51 КК України. Ми частково погоджуємося з Ю. А. Пономаренком і пропонуємо прибрати з КК України такий вид покарання, як службові обмеження для військовослужбовців, виключивши його зі ст. 51 та повністю виключити ст. 58 з КК України. Пропонуємо внести зміни до ч. 1 ст. 57 КК України, і викласти частину цієї статті в такій редакції: «Покарання у виді виправних робіт встановлюється на строк від шести місяців до двох років і відбувається за місцем роботи засудженого, або за місцем проходження служби для військовослужбовців. Із суми заробітку засудженого до виправних робіт провадиться відрахування в дохід держави у розмірі, встановленому вироком суду, в межах від десяти до двадцяти відсотків». У свою чергу, з ч. 2 потрібно виключити обмеження щодо застосування цього виду покарання для військовослужбовців,

виклавши її в такій редакції: «Виправні роботи не застосовуються до вагітних жінок та жінок, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною, до непрацездатних, до осіб, що не досягли шістнадцяти років, та тих, що досягли пенсійного віку, а також до осіб рядового і начальницького складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, працівників правоохоронних органів, нотаріусів, приватних виконавців, суддів, прокурорів, адвокатів, державних службовців, посадових осіб органів місцевого самоврядування». Стосовно виключення інших видів покарань для військовослужбовців, що запропонував Ю. А. Пономаренко можна сказати, що зі збільшенням чисельності Збройних Сил України і у зв'язку з веденням воєнних дій немає необхідності їх всі виключати, оскільки кількість вироків збільшується і потрібні дієві покарання, які могли б використовувати суди для впливу на військовослужбовців і їх виховання. Скасування усіх 3 видів покарань призведе до того, що не буде досягнута мета покарання. До дискусій про доцільність такого перегляду можна буде повернутися у мирний час.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальний кодекс України: закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
2. Пономаренко Ю. А. Види наказаний по уголовному праву Украины: монография. Харьков: ФИНН, 2009. 344 с.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України/за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 3-тє вид., перероб. і допов. Київ: Атіка, 2003. 1056 с.
4. Бугаев В. А. Воинские преступления и наказания: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Одесса, 2002. 190 с.

Одержано 09.05.2017

